

XINALIQ

Xınalıqlılar Qafqaz sıra dağlarının cənubunda qudyal çayın şərq hissəsində Xınalıq kəndində yaşayırlar . Xınalıqlılar öz kəndini “kətiş” özlərini “kəttid” adlandırırlar. XIX əsrin I yarısında rus və alman dilçi alimlər araşdırıblar ki ,Alban tayfalarından olan Xınalıqlılar şahdağ etnik qurupuna daxildir. Xınalıqlılar dəniz səviyyəsindən 2300 m yüksəklikdə yerləşir. 1960-ci illərin axırına kimi dağ cığırıları ilə qonşu kəndlərlə, rayonlarla əlaqə saxlayıblar. Xınalıqlıların ilkin əlaqəsi Qəbələ və Şamaxı rayonu ilə olub, onların nəqliyyat vasitəsi at və öküz olmuşdur. Bu da ancaq yay aylarında mümkün idi. Xınalıqlılar müsəlman olaraq dinə çox yaxındırlar. Özlərinin xüsusi adət-ənənələri, geyimləri və mərasimləri olub. Evləri xüsusi quruluşa malik olaraq çay daşlarından olub. Xınalıq kənd ərazisində sahəsi 40 hektardan çox olan qəbiristanlıq var . Həmin qəbiristanlıqda olan çox mərtəbəli qəbirlər həmçinin eramızdan əvvəl ki , dövrə aid küp qəbirlər Xınalıqın qədimliyinə dəlalətdir .

Kənd təsərrüfatçılıqda heyvandarlıqla məşğul olub, yayda yaylaqda, qışda isə aranda öz heyvanlarını saxlayıblar. Vaxtilə Dağıstanın Müşkül mahalında qışlaqları olub. Əkinçiliklə də məşğul olublar.

IX əsrdən başlayaraq Xınalıqda 1935-1940-cı illərə kimi 9 məscid və 9 su dəyirmanı mövcud olmuşdur. Hal-hazırda 9 məsciddən 6-sı mövcuddur ki. 9 su dəyirmanından yalnız biri dövrümüzdə gəlib çatmışdır. Xınalıqın ərazisində 8-məhəllə mövcuddur və bu məhəllələr aşağıdakılardır.

1. Təpə məhəllə.
2. Yuxarı məhəllə.
3. Yelqovan məhəllə.
4. Məlikli məhəllə.
5. Aşağı məhəllə.
6. Gadaxe məhəlləsi.
7. Çuxur məhəllə.
8. “Müasir Dəyirmançay yaşayış massivi”.

İlk dünyəvi elm öyrədən məktəb 1935-ci ildə tikilmişdir ki, orada 7 illik təhsil verilirdi. Artıq 7-ci sinifi qutaranlar müəllim təyin olunurdu. 2006-cı ildə ölkə prezidenti cənab İlham Əliyevin göstərişi ilə Xınalıqda yeni müasir orta ümumtəhsil internat tipli məktəb tikilərək istifadəyə verilmişdir. Hal-hazırda həmin məktəb fəaliyyət göstərir.

Xınalıqda ilkin elektrifikasişmanı 1963-ci ildə dizel generator vasitəsilə həyata keçirmişlər. Dizel generator sabit 110 V cərəyan verməklə axşamlar müəyyən saat hesabı ilə qoşulurdu. Xınalığa 1967-1968-ci illərdə 220 V-luq elektrik xətti çəkilmişdir. İlk telefon xətti 1965-ci ildə çəkilmişdir. Bu xətt komutator tipli bucurqadlı telefon idi. Keyfiyyətsiz əlaqə var idi.

1967-ci ildə Xınalıqda rəsmi poçt təsdiqləndi. Artıq kənddə ikinci telefon aparatı poçtda idi. Bu cür telefon əlaqəsi 2006-cı ilə kimi olmuşdur. Ölkə prezidenti İlham Əliyevin göstərişi ilə 2006-cı ildə Xınalığa yeni son modeli elektron telefon xətti çəkilmişdir.

Xınalığa ilkin avtomobil yolu 1968-1969-cu illərdə çəkilmişdir. Bu yolun uzunluğu 70 km idi. 1988-1989-cu illərdə yolun istiqamətini dəyişərək Qudyalçayın axar xətilə çəkilmişdir. Nəhayət 2006-cı ildə ölkə prezidenti İlham Əliyevin göstərişi ilə Xınalığa Qubadan şosse yolu çəkilmişdir. Hal-hazırda yol dövlət nəzarətində olmaqla ilboyu açıqdır.

Xınalıq haqqında ilk sənədli film 1937-ci ildə səssiz lentdə, mətn rus dilində yazılmaqla çəkilmişdir. 1969-cu ildə C.Cabbarlı adına kinostudiya tərəfindən “Dağlarda ada” adlı yenə də sənədli qısa metrajlı film çəkilmişdir. İlk kitabxana 1967-ci ildən fəaliyyət göstərir. Hal-hazırda Xınalıq etnosu haqqında olan ədəbi ictimai qəzeti buraxılır.

Ölkə prezidenti İlham Əliyev cənabları 07 oktyabr 2006-cı il tarixində Xınalığa şəxsən səfər etmişdir. Qədim tarixə malik, dəniz səviyyəsindən 2300 m hündürlükdə yerləşən Xınalıq özünəməxsus coğrafi mövqeyə malik olduğu üçün ölkə prezidenti İlham Əliyev 19

dekabr 2007-ci il tarixli 2563 sayılı sərəncamı ilə “Xınalıq” Dövlət tarix-memarlıq və etnoqrafiya qoruğu elan edilmişdir. Hal-hazırda qoruq fəaliyyət göstərir.

Dini-tarixi abidələr olan məscid və türbələr

Əbu Müslüm cümə məscidi

Xınalıq kəndinin ən hündür yerində yerləşən Əbu Müslümün adını daşıyan cümə məscidinin tarixi təx. IX əsrin sonu X əvvəllərinə aid edilir. Əldə edilmiş məlumatlara görə Dərbənd hakimi Hişamın qardaşı Əbu Müslüm bütün Dağıstan və indiki Azərbaycanın şimal-şərq ərazisindəki kəndlərə islam dinini yaymış və məscidlər tikmişdir. Xınalıqda ilk məscid o vaxt tikilmişdir. Kəndin əsas cümə məscididir. Əbu-Müslüm cümə məscidinin divarında hörülmüş daşlarda olan heroqləf yazılar tədqiqatçılar tərəfindən araşdırılıb və onların Alban əlifbasına aid olduğu ehtimal edilir .

Əbu-Müslüm cümə məscidinin üstü torpaq dam olub. 1988-1989-cu illərdə torpaq dam dəmir damla əvəz olunub.

Pirə Comərd türbə-məscid

Pirə-Comərd türbə məscidinin tarixi təx. XII əsrin sonlarına təsadüf edilir ki, bu türbə-məscid Əbu-Müslümdən xeyli cavandır. Həmin binadakı türbə islamdan qabaq olub, alban Xınalıqlıların atəşpərəst dininə aid ayinlərin keçirdiyi məbəd kimi yaddaşlarda qalıb. İslam dini qəbul ediləndən sonra atəşpərəst məbədi diqqətdən kənar qalmış, daha sonra məbəd Comərd tərəfindən bərpa edilmiş və ona bitişik məscid tikilmişdir. Comərdin qəbri də tikilinin daxilindədir. Xınalıqlılar həmin hissəyə zülmətxana (qaranlıq yer) deyirlər. Ona görə ki, kiçik sərdabəyə işığın düşməsi üçün pəncərə və baca qoyulmayıb. Bu qapalı sərdabəyə işığın düşməsi, yaxud qəbirin açıqda olması ruhun narahat olmasına və allah tərəfindən onu narahat edən insanları cəzalandıracağına inanırdılar. Hal-hazırda Pirə-Comərd türbə məscidi tam fəaliyyət göstərir. Türbə-məscidin üstü torpaq dam olub.

Xıdır Nəbi türbə-məscid

Xıdır-Nəbi türbə-məscidi XVI əsrə aiddir. Xıdır Nəbi islam dininin ruhanisi olaraq evdə mədrəsə açaraq dini dərs keçmişdir. Ərəb dilini bilmişdir. Müdrik şəxs olaraq ruhanilik ilə bərabər təbiblik etmişdir. Dişlərin çıxarılması və müalicəsi üçün bizə gəlib çatmayan vasitələrlə, yəni Xınalıq ərazisində bitən bitki və otlardan dərman düzəldərək diş ağrılarını kəsmiş, dişlərin iltihabını çıxarmışdır. Xıdır Nəbi vəfat etdikdən sonra onu kəndin yaxın yerində, hündür təpənin üstündə basdırmışlar. Sonradan onun dərs keçdiyi tələbələr qəbrin üstünü tikili vasitəsilə türbəyə çevirmişlər.

Türbənin içərisində təkcə Xıdır Nəbinin qəbri var, ətrafda heç bir qəbir yoxdur. Uzun dövrlər ərzində Xıdır Nəbi türbəsi güclü inanc yeri olmuş və türbəyə bitişik məhəlli məscid tikilmişdir. Xıdır Nəbini xalq “diş qəbri”, “mıx piri” adlandıraraq dişlərin ağrısını kəsmək üçün türbədəki tək ağacın üstünə at mıxını vuraraq nəzir verirlər.

Xıdır Nəbi türbə-məscid əsrlər boyu olduğu kimi hal-hazırda da inanc yeridir. Bu türbə-məscid Yelqovan məhəlləsində yerləşir.

Şeyx Şalbuз türbə - məscidi

Şeyx Şalbuз türbə-məscidi XVII əsrə aiddir. Bu türbə-məscid Aşağı məhəllədə yerləşir. Şeyx

Şal buz islam dinini mükəmməl bilmişdir. Həmçinin Ərəb dilini bilmişdir. Şeyx mədrəsə açmış, bir çox tələbə-molla yetişdirmişdir. Şeyx Şal buzda bir çox insanlara məxsus olmayan fenomenliyi olmuşdur. Onun haqqında xalq arasında çoxlu rəvayət söylənmişdir, bu da Şeyxdə həqiqətən fenomenlik olduğuna əsas verir.

İnsanların fikrini oxuyaraq problemləri həll etmək üçün dua yazmış, əlindəki biocərəyanla müalicə etmiş, müdrik məsləhətlər vermişdir. Hal-hazırda məscid-türbəyə Şeyx Şal buz məscidi adlanır və tam fəaliyyət göstərir.

İsrafil Baba türbə-məscid

İsrafil Baba türbə-məscidin təx. XVIII əsrə aid etmək olar. Bu türbə-məscid Çuxur məhlədə yerləşir, Xınalıqların güclü inam yerlərindən biridir. İsrafil Baba ərəb dilini bilərək islam dini ruhanisi olmuşdur. Evdə mədrəsə açaraq dini dərs keçmişdir. Şərq təbabətini bilmiş, Tibbnamələrdən istifadə etmişdir. İsrafil Baba Xınalıq ərazisində bitən bitkilərdən dərmanlar düzəldərək insanlarda olan zahiri yaraları müalicə etmişdir. İsrafil Baba vəfat etdikdən sonra onun qəbrinin üstünü tağvarı, ovalşəkili formada tikərək türbəyə çevirmişlər. Zahiri yaraları olan insanlar onun qəbrindən torpaq götürərək yaralarına sürtərək şəfa tapırlar. Sonralar türbəyə bitişik məhəlli məscid tikilərək İsrafil Baba məscidi adlandırılmışdır. Türbənin ətrafında kiçik qəbristanlıq vardır.

“Aşağı məhəllə” məhəlli məscidi

Bu məscid Gadaxe məhəlləsində yerləşir. İçində türbə, ətrafında qəbirlər yoxdur. Bu məhəllə məscididir.

Tacəddin Baba türbəsi

Tacəddin Baba türbəsi “Yuxarı məhlə”də yerləşir. Tarixi XV əsr ehtimal edilir. 1930-cu ilə qədər türbənin üstü örtülü olmuşdur. Tacəddin Baba islam dininin təbliğatçısı, həm də evdə mədrəsə açaraq Qur’ani Kərimi öyrədən şəxs olmuşdur. Ərəb dilini bilmişdir. Tibbnamələrdən istifadə edərək zahiri yaraları müalicə etmişdir. Vəfatından sonra xəstələr yaraları sağaltmaq üçün qəbrinin torpağından yaralara sürtərək Tacəddin Babanın ruhuna dualar oxumaqla şəfa tapmışlar.

Möhüc Baba türbəsi

Möhüc Baba türbəsi VIII əsrə aiddir. Möhüc Baba islam dininin təbliğatçısı və mədrəsə açaraq Qur’an dərsləri deyən şəxs olmuş və ərəb dilini bilmişdir. Məlumatlara görə fenomen olaraq əllərində biocərəyan olmuşdur. Xəstələri bitkilərdən hazırladığı dərmanlar ilə müalicə etmişdir. Möhüc Baba vəfat etdikdən sonra onun qəbri üstünə türbə tikərək inanc pir kimi qəbul etmişdilər. Hal-hazırda Möhüc Babanın türbəsinə ziyarət edirlər, nəzir paylayaraq əsəb xəstəliyi olan şəxsi Möhüc Babanın qəbrinin yanına müəyyən müddət uzadırlar. Bununla əsəb xəstəliyi olan şəxs sakitləşir və sağlamlığa doğru gedir.

Cabbar baba türbəsi

Cabbar Baba türbəsi XVII əsrin sonu XVIII əsrin əvvəllərinə aiddir. Türbə Çuxur məhləsinin qəbristanlığının ortasında yerləşir. Cabbar Babanın Türkiyədən gəlməsi göstərilir. Xalq arasında Cabbar Babanı ağır övliya adlandırırlar.

Cabbar Babanın islam dininin Xınalıqda tam yayılması və Qur’nın öyrədilməsində xüsusi rolu olmuşdur. Əbu Müslim məscidində baş imam olmuşdur. Evinin bir hissəsini

mədrəsə etmiş, Xınalıqlılara dərs keçərək bir çox molla və dindar yetişdirmişdir. Cabbar Baba təkcə Xınalıqlılara deyil, həmçinin ətraf kəndlərdən gələn çoxlu tələbəyə dərs keçərək molla, imam olmayan kəndlərə molla göndərmişdir.

Cabbar Babada ekstrenslik olmuşdur. Babanın telefatiyası belə olub ki, tanımadığı insanları qəbul edən kimi hansı problem ilə gəldiyini birbaşa deyirmiş. Cabbar babanın insanların fikrini 50 m-ə yaxın məsafədən oxuduğu iddia edilir. Sağalması mümkün olan xəstələrə əlindəki biocərəyanla təsir edərək dualar yazmış, müdrik məsləhətlər verərək, “çarə allahdan olsun ” deyərək təsəlli vermişdir. Cabbar Baba təkcə Xınalıq üçün deyil, Bakıdan şimala doğru eşidənlər, bilənlər onu ziyarət etmişdir. Cabbar Babaya ziyarətçilər tərəfindən çoxlu sayda nəzir verilməsinə baxmayaraq, baba kasıb və sadə insan olmuşdur. Ona gələn nəzirləri ailəsi istifadə edəcək qədər götürmüş, qalanları kasıblara paylamışdır.

Cabbar Baba vəfat etdikdən sonra xalq qəbristanlığında basdırılaraq üstü tikilib türbəyə çevrilmişdir. Əsrlər keçməsinə baxmayaraq Cabbar Baba türbəsi inanc yeridir. Türbənin ətrafında Cabbar Babanın nəslindən olanlar basdırılmışdır.

Əhməd Əfəndi türbəsi

Bütün türbələrlə müqayisədə Əhməd Əfəndi türbəsi ən sonuncu və cavandır. Əhməd əfəndi XIX əsrin sonu XX əsrin əvvəllərində yaşamışdır. İslam dininin təbliğatçısı və mədrəsə açaraq Qur'an dərsləri deyən və ərəb dilini bilən şəxs olmuşdur. İnsanlar müəyyən problemləri olanda Əhməd Əfəndiyə müraciət etmiş, ondan dualar almış və müdrik məsləhətlərindən faydalanmışdır. Əhməd Əfəndi türbəsi Aşağı məhəllə qəbristanlığındadır. Əvvəllər qəbrin üstündə türbə olmamışdır.

İbrahim Xəlil hücrəsi

İbrahim Xəlil hücrəsi XVIII əsrin sonu XIX əsrin əvvəllərinə aid olması təxmin edilir. Bu tikili hücrə Xınalıq şimal isqamətində 5 km məsafədə yerləşir. Hücrə əvvəllər Dəyirmançayın sağ tərəfində tikilmişdir. Hücrənin daxili 2x2 m olaraq 4 m² 2003-cü ildə hücrənin torpaq sürüşməsinə görə dağılmaq təhlükəsi olduğu üçün hücrə daha təhlükəsiz yerə köçürərək yenidən tikilmişdir. Rəvayətə görə İbrahim Xəlilə yuxuda həmin yamacın çuxur yerində hücrə tikməyi və günə bir xurma yeməklə hücrədə 40 gün allaha ibadət etməyi mələklər hökm etmişlər.

İbrahim Xəlil dindar olduğu üçün həmin yerdə şərq üslublu türbə tikir, beləliklə 40 gün gündə bir xurma yeməklə hücrədə Qur'an oxuyaraq allaha ibadət edir. Qırxıncı gün mələklər yenə də İbrahim Xəlillə əlaqəyə girib onun ibadətini, dualarını allahın qəbul etdiyini və ona övliyalıq verdiyini bildirir və onun azad olduğunu deyirlər. İbrahim Xəlil artıq insanların taleyini oxuyur olacaq hadisələri əvvəlcədən xəbər verirdilər. İnsanlar İbrahim Xəlildəki qeyri-adi xüsusiyyətə görə onu övliya və müqəddəs şəxs kimi qəbul ediblər. İbrahim Xəlil vəfat edəndə qədər hücrəyə gedərək allaha ibadət etmişdir. Rəvayətə görə İbrahim Xəlil həmin hücrədə vəfat edib. Onun qəbrinin yeri məlum deyil, ibadət etdiyi hücrə əhali tərəfindən inanc yeri kimi qəbul edilmişdi

Təbiət abidələri

Kiçik mağaraları olan nəhəng daşlar kompleksi

Bu təbiət abidəsi Xınalıqdan şimal-şərq istiqamətdə 1 km məsafədə yerləşir. Belə daşlar kompleksi Xınalıq ərazisində digər yerdə yoxdur. Bu daşlar güclü vulkanik püskürmə və lava axını nəticəsində Qızılqaya dağ silsiləsindən axaraq bir yerə yığılmışdır. Daşların ümumi sayı 40 ədəd olmaqla təx. 2 ha ərazisni əhatə edir. Bu nəhəng daşlar yamac yerdə bir-birinə söykənərək kiçik mağaralar əmələ gətirmişdir. Daşların yuxarı hissəsində şəffaf suyu olan bulaq kompleksə axır. Ekoturizm üçün nəhəng daşlar kompleksi maraqlı və istirahət xarakterini daşıyır, bu abidəyə avtomobil yolu yoxdur.

“Qırx Abdul baba” pir-inanc yeri

“Qırx Abdul baba” uzunluğu 100 m, daxili eni 5 m hündürlüyü bə’zi yerlərdə 3 və 5 metrədən daha uca olan bir mağaradır. Uzunluğu boyu tavandan təmiz şəffaf sular damcılayır. Bu abidə şimal-şərq istiqamətində 1 km məsafədə yerləşir. Xınalıqlılar bu müqəddəs yeri “Kirk per” (damcılı pir) adlandırıblar. Bu müqəddəs məkanı inanc yeri kimi insanlar tərəfindən ziyarət edilir. Bu təbiət abidəsi müqəddəs yer kimi qorunur.

Xırmançay şlaləsi

Xırmançay şlaləsi “Qırx Abdul baba”nın yaxınlığında yerləşir. Şlalənin hündürlüyü 15 m-dir. Xınalıqdan şimal-şərq istiqamətində olmaqla 1 km məsafədə yerləşir. Ekoturizm üçün maraqlı və istirahət xarakteri daşıyır. Şlaləyə avtomobil yolu yoxdur.

Qarı mağarası

Qarı mağarası Xınalıqdan şimal-şərq istiqamətində 1 km məsafədə yerləşir. Mağaranın forması oval şəkillidir, girişinin hündürlüyü 10 m olaraq, daxili ölçüsü 10x10 m, daxili hündürlüyü tədricən azalaraq 0,5 m-dir.

Mağarada avtomobil yolu yoxdur, ekoturizm üçün istirahət xarakteri daşıyır.

“Zangar” buzlu mağarası

Bu mağara Xınalıqdan şərqə 15 km məsafədə Zangar adlı yerdə yerləşir. Bu mağara labirint tipli olaraq daxili dərinliyə doğru gedir. Mağaranın yerləşdiyi yer çox vaxt kölgəli və sərin olduğu üçün uzun müddət daxili dərinlikdə buz qalır. Ona görə də “Zangar” buzlu mağarası deyilir.

Atəşgah

Atəşgah Xınalıqdan şimal istiqamətində 5 km məsafədə olmaqla Heydər Əliyev adına zirvənin cənub ətəyində yerləşir. Bura torpaqdan çıxaraq yanar qaz olduğu üçün Atəşgah adlanır. Xınalıqlıların ilkin inancı atəşpərəstlik olduğunu nəzərə alaraq “Atəşgah” müqəddəs yer sayılır. Atəşgah ekoturizm üçün maraqlı və istirahət xarakteri daşıyır. Avtomobil yolu vardır.

Pilləli daş qayaüstü kitabəsi

Bu abidə Xınalıqdan qərb istiqamətində 3 km məsafədə yerləşir. Bu dar keçidin sol tərəfindən sürətlə axan Qudyalçay, sağ tərəfi isə hündür sıldırım qayadır. Hündür dağ keçidə qalxmaq üçün daşlardan pilləkən tikilmişdir. Pilləkənlərdən sonra kiçik qayaüstü meydança vardır. Meydançanın sağında 3 m hündürlükdə ərəb əlifbası ilə Qur’an ayələrindən biri yazılmışdır. Qur’an ayəsinin qayaya yazılmasının məqsədi sıldırım keçidlərlə gedən yolçuların sağ-salamat mənzil başına çatması üçün xeyir-dua rəmzini daşıyır. Pilləkənli daş zonası ekoturizm üçün cəlbedici və istirahət yeridir.

QƏDİM YAŞAYIŞ MƏSKƏNLƏRİ OLAN ARXEOLOJİ QAZINTI YERLƏRİ.

Slavat yaşayış yurdu.

Bu qədim yaşayış yeri Xınalıqdan 15 km məsafədə cənub-qərb istiqamətində Xınalıq ilə Qəbələ rayonunun sərhədi olan Salavat aşırımındadır. Salavat yurdunda yaşayış tikililərin qalıqları vardır. Burada neçə ailənin və nə qədər insanın yaşadığı haqda məlumat yoxdur. Tikililərin ətrafında həmin insanlara məxsus qəbristanlıq vardır. Avtomobil yolu yoxdur.

Salavat karvansaraları

Salavat karvansaraları 2 ədəd olmaqla Salavat yurdunun yaxınlığında yerləşir. Karvansaraları qəbələ ilə gediş-gəliş vaxtı yolçuların gecələməsi üçün Xınalıq icması tərəfindən XVII əsrdə tikildiyi ehtimal edilir. Qəbələyə Xınalıqdan və əks istiqamətdə 1,5-2 günə getmişlər. Ona görə də karvansaralar son dövrə qədər mühüm rol oynamışlar. Karvansaralar torpağı qazıyaraq, sonra daş divarlarla tikib üstünü isə enli daşlarla örtülmüşdür. Hal-hazırda onlardan biri uçulmuş, digəri isə qismən dağılmışdır. Abidəyə avtomobil yolu yoxdur.

Xillələrin yurdu

“Xillələrin yurdu” xınalığın 300 metrliyində yerləşir. Xınalıqdan qərb istiqamətdədir. Həmin ərazidə faktiki yaşayış olduğu haqda məlumat bizə gəlib çatmışdır. Bu ərazidə kəndin olması həqiqidir. Hal-hazırda həmin ərazidə yaşayış evləri və inzibati binalar tikilmişdir. Həmin ərazidə inzibati bina və evlər tikilərkən tikili divarlar çıxmışdır. Digər tərəfdən ərazinin “Ber-butə” adlı təpədə çoxlu qəbirlərin olması çox maraqlıdır. Arxeoloji tədqiqatlara ehtiyac vardır.

Bərk-şənə qədim yaşayış yurdu

Bu qədim yaşayış yurdu Xınalıqdan cənub istiqamətdə 2 km məsafədə yerləşir. Nəzarət və gözətçi məntəqəsi olub. Yaşayış yeri iki təpədə yerləşib. Oradan içərisində qadın bəzəyi olan muncuqlar olan küplər tapılmışdır. Arxeoloji tədqiqatlara ehtiyac vardır.

“Orta təpə” qədim yaşayış yurdu

Bu yaşayış yurdu Xınalıqdan 5 km məsafədə şimalda yerləşir. Yaşayış yurdu tək təpənin üstündə olub ki, bu yer təhlükəsizlik üçün strateji nöqtədir. Orada yaşayış tikililərin qalıqları vardır. Məlumatla görə təsadüfən iki ədəd iri ərzaq küpləri tapılmışdır. Burada insanların nə vaxt yaşadığı və sayı haqda məlumat yoxdur. Tədqiqatlara ehtiyac vardır.

“Yumşaq ruhlar”(kuma liqebiriş) qədim yaşayış yurdu

Bu yurd Xınalıqdan cənub-şərq istiqamətində 3 km məsafədə yerləşir. Burada kənd mövcud olmuşdur, çoxlu tikinti qalıqları vardır. 1963-cü ildə Qudyalçay vadisini dəyişərək həmin ərazinin bir hissəsini yuyaraq açıqdən sonra orada qəbirlərin mövcudluğu bilinmişdir. O vaxta qədər orada unikal qəbirlərin olması haqda heç bir məlumat olmamışdır. Arxeoloji tədqiqatlara ehtiyac vardır.

Alban qəbristanlıqları

Alban qəbristanlıqları kəndin içərisindən başlayaraq dairəvi şəkildə islam qəbristanlıqlarına qədər uzanır. . Tədqiqat üçün sayısız qədər alban qəbirləri mövcuddur. Arxeoloji tədqiqatlara ehtiyac vardır.